

Πρόγραμμα.

«Ἐσχάτως ἐδημοσιεύθη ὅτι ἐκτίθεμαι βουλευτής. Προκειμένων τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, ἠρωτήθην ὑπὸ φίλων, ἂν δὲν θέλω θέσει κάλπην καὶ ἐγώ, καὶ ἐπιδιώξει τὴν ἐγκατάταξίν μου εἰς θάτερον τῶν συνδυασμῶν τῆς Ἀττικοβοιωτίας.

Εἰς ἀμφοτέρω ἀπεκρίθην ἀρνητικῶς. Κάλπην δὲν θέτω, οὐχὶ διότι δὲν ἐννοῶ τὴν τιμὴν, ἣν περιποιεῖ καὶ τὴν σπουδαιότητα ἣν ἔχει διὰ τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα ἢ βουλευτικὴ ἐνέργεια, ἀλλὰ διότι δὲν θεωρῶ ἑμαυτὸν ἱκανώτερον ἄλλων εἰς τὸ νὰ ἐξυπηρετήσω τὴν πατρίδα. Τὸ καθῆκον τοῦτο ἐπροσπάθησα νὰ ἐκτελέσω ἐπὶ ἐξήκοντα ἔτη. Ἄν ὑπάρχωσιν τινες τῶν συμπατριωτῶν μου φρονοῦντες ὅτι καὶ ἐν τῇ Βουλῇ δύναμαι ἔτι νὰ φανῶ χρήσιμος, καὶ θελήσωσιν, ὅπερ δὲν μοὶ φαίνεται πιθανόν, αὐθορμήτως, καὶ καθ' ὃ ἔχουσιν ἐλευθέρων ἐκλογέων δικαίωμα, νὰ μὲ καλέσωσιν εἰς αὐτήν, βεβαίως δὲν θέλω ἀρνηθῆ, κωφεύων εἰς τὴν κλῆσιν, νὰ ὑπηρετήσω τὸ Ἔθνος μου κατὰ δύναμιν.

Ἐγκατάταξιν δ' εἰς συνδυασμόν, καὶ ἂν αὐτοὶ ἐθήρευνον ψήφους, πάλιν δὲν θὰ ἐπεδίωκόν, διότι, ἂν εἰσηρόμην εἰς τὴν Βουλὴν, ὥς ἐντολήν μου θὰ ἐθεώρουν τὴν ἐξυπηρέτησιν, οὐχὶ κόμματος, ἀλλὰ τῆς πατρίδος.

Αἱ δύο αὗται τάσεις θὰ συνεδυάζοντο βεβαίως, ἂν ἀρχαὶ διήρουν τὰ κόμματα. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἔχει οὕτω σήμερον παρ' ἡμῖν. Γενικὰς τινὰς ἀρχάς, πάντα τὰ κόμματα τὰς αὐτὰς πρεσβεύουσιν. Ὡς πρὸς τὰς εἰδικωτέρας δέ, ἕκαστον ἄτομον ἄλλας πρεσβεύει καθ' ἑαυτό, ἀνεξαρτήτως τῆς μερίδος εἰς ἣν ἀνήκει. Αἱ μερίδες δ' ἔχουσι συνήθως χαρακτηῖρα προσωπικόν, ἐξ οὗ καὶ ἐνίοτε συμβαίνει τινὰ τῶν μελῶν αὐτῶν ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην νὰ μεταβαίνωσι, τὴν ἀντίπαλον. Ὅτι εἰς ἀλλήλας προσάπτουσιν, ἐστίν, οὐχὶ ὅτι ἀντίθετα ἐπαγγέλλονται, ἀλλ' ὅτι οἱ κεκλημένοι τὰ ἐπαγγελλόμενα νὰ ἐφαρμόσωσι μειοῦνται ζήλου, ἱκανότητος, ἢ τῶν ἄλλων παρὰ τῶν πολιτευομένων ἀπαιτουμένων προσόντων. Τοιαύτη ὁμῶς ἀτομικὴ ἐκτίμησις ἐστὶ δικαίωμα ἑκάστου τῶν ψη-

φοφόρων καὶ ἐκάστου τῶν βουλευτῶν, οὐχὶ δὲ καὶ ἀντικείμενον πολιτικῶν σπουδαίων συνδυασμῶν.

Τὸ κόμμα, εἰς ὃ ἀνήκει ἕκαστος τῶν βουλευτῶν παρ' ἡμῖν, ἐμφαίνει μὲν τίνων ἐστὶν ὁπαδὸς ἢ ἀντίπαλος, τίνων ἐπιθυμεῖ ἢ θέλει τὸ ἐφ' ἑαυτῷ διενεργήσῃ τὴν πτῶσιν ἢ τὴν στερέωσιν ἤκιστα ὅμως καὶ τὸ τὶ ἐπαγγέλλεται ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος, ὅπερ καὶ μόνον ἐστὶ τὸ ἐνδιαφέρον τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, τοὺς ἐκλογεῖς.

Τὸ κατ' ἐμὲ φρονῶ, ὅτι ἕκαστος ψήφους ἐπιζητῶν, ἢ ἐκάστη μερὶς ἀξιοῦσα τὴν εἰς χεῖρας τῆς διατήρησιν ἢ περιέλευσιν τῆς ἀρχῆς, ὀφείλει νὰ καταδεικνύῃ διὰ προγράμματος εἰς τοὺς ψηφοφόρους, ἐκτὸς ἂν δυνηθῇ διὰ τῶν ἔργων τῆς, τί ἐκ τῆς ἐκλογῆς δικαιοῦνται ν' ἀπαιτῶσι καὶ νὰ περιμένωσιν.

Ἄν μοι ἐπεφυλάττετο ἢ ὑπὸ τινων ἐπαγγελθεῖσά μοι τιμὴ τοῦ νὰ τύχω τινῶν ψήφων τῶν συμπολιτῶν μου, εὐγνωμονῶν τοῖς προτιθεμένοις νὰ μοι χορηγήσωσιν οὕτως ἀφορμὴν τοῦ νὰ δειχθῶ ἴσως ἔτι χρήσιμος τῇ πατρίδι, καθῆκον θὰ ἐνόμιζον νὰ καταστήσω δημοσίως γνωστόν, οὐχὶ μετὰ τίνων ἀτόμων θὰ συγκαταταχθῶ, ἀλλ' ὅτι αἱ ἐπόμεναι ἔσονται αἱ ἀρχαί, ὧν θὰ ὑπερμαχήσω.

Α') Ἡ Βασιλεία, συνταγματικὴ καὶ ἀνεύθυνος, ἐπομένως ἀπρόσβλητος, ἐστὶ τὸ κέντρον τοῦ ἠθικοῦ ὁργανισμοῦ, καὶ ἡ ἐγγύησις τῆς συντηρήσεως καὶ ἀναπτύξεως τῆς πατρίδος.

Β') Τὸ πολίτευμα, μέχρις οὗ νομίμως ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταρρυθμισθῇ, ἐπιβάλλεται ὑποχρεωτικῶς. Ἐπειδὴ ὅμως, ἐξ ἐπαναστατικῆς προκύψαν πηγῆς, ἐπιδέχεται ἐν πολλοῖς νὰ κριθῇ οὐχὶ ἐστερημένον σφαλμάτων εἰς τὸ ἔθνος ἐπιβλαβῶν, πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῇ αὐτοῦ ἡ διόρθωσις, ἀλλὰ μόνον καθ' ὅσον δύναται νὰ ἐπιδιωχθῇ ἐν εἰρήνῃ καὶ εὐνομίᾳ, ἄνευ βιαίων καὶ ἐπικινδύνων ἀνατροπῶν.

Γ') Τῆς Ἑλλάδος μικρᾶς οὔσης καὶ ὀλιγανθρώπου, τὸ μέλλον στηρίζεται κυρίως εἰς ἣν θέλει ἐμπνεύσει ὑπόληψιν εἰς τὰς Μεγάλας Δυνάμεις, τὰς ἰθύνουσας τὴν τύχην τῶν ἐθνῶν. Καὶ ὁ μὲν ἱερὸς ἡμῶν ἀγὼν ἀπέδειξεν εἰς τὴν ἐκπεπληγμένην Εὐρώπην ὅτι ἐν τοῖς Ἑλλησιν ἑξακολουθοῦσι ζῶντες οἱ ἥρωες τῶν,

μεγάλων χρόνων τῆς ἀρχαιότητος. Μένει δ' ἔτι ν' ἀποδειχθῇ ὅτι καὶ ὑπὸ τὰς ὑπολοίπους ἐπόψεις, τὴν ἠθικὴν, τὴν διανοητικὴν, τὴν πολιτικὴν, δὲν ὑπολείπονται οἱ νῦν Ἑλληνες τῶν προγόνων αὐτῶν, καὶ ἄξιοι εἰσὶν, οὐ μόνον τῆς ἀνεξαρτησίας των, ἀλλὰ καὶ τοῦ νὰ καταστήσωσιν αὐτὴν χρήσιμον εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν γενικῶν εὐρωπαϊκῶν συμφερόντων.

Μένουσιν ἐπομένως πολλὰ ἐπιμελῶς νὰ ἐπιδιωχθῶσιν, ἅτινα λυπηρῶς μέχρι τοῦδε παρημελήθησαν.

Δ') Τὸ νεῦρον ἐκάστου εὐνομουμένου ἔθνους εἰσὶ τὰ οἰκονομικά: τὸ πρῶτιστον δ' αὐτοῦ καθῆκον καὶ συμφέρον ἐστίν, ἔντιμον ὃν εἰς τὰς συναλλαγὰς του, ν' ἀποφεύγῃ χρέη, εἰς ὧν δὲν θὰ ἐπῆρκει τὴν ἐντελῇ καὶ ἔγκαιρον ἀπότισιν.

Ὑπάρχουσιν ἐργασίαι καὶ ἐπιχειρήσεις ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ἐπιθυμηταί. Καὶ πρέπει μὲν νὰ ἐπιδιώκωνται, ἀλλ' οὐχὶ δι' ἐξαντλήσεως τῆς ζωοφόρου τοῦ ἔθνους ἱκμάδος. Οἱ φόροι εἰσὶ βάρος ἀναγκαῖον καὶ ἀναπόφευκτον, ἀλλὰ πρέπει νὰ μὴ ὑπερβαίνωσι τὰς ζωτικὰς δυνάμεις τῶν φορολογουμένων. Τόκοι δὲ δανείων πρέπει τότε μόνον νὰ ἐπιβαρύνωσι καὶ τὸ μέλλον, ὅταν τὰ δανεισθέντα κεφάλαια ἐξακολουθῶσι καὶ εἰς ἐκεῖνο φέροντα ὄφελος.

Ὁ ὀπλισμὸς κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν πρέπει νὰ μὴ ἀμεληθῇ, ἀλλ' ἐντὸς ἐμφρόνων ὁρίων. Ἡ ἰσχὺς ἡμῶν ἐστὶ κυρίως τῶν ἰσχυρῶν ἢ ὑπόληψις, ἥτις καὶ ἀόπλους μᾶς ἐνδυναμεῖ, καί, ἥς ἄνευ, μικρὸν δι' ἡμᾶς ἰσχύουσι καὶ αἱ δαπανηρότεραι τῶν παρασκευῶν.

ΣΤ') Ἡ πρωτίστη βᾶσις τῆς ἠθικῆς τῶν λαῶν ἀναπτύξεως ἐστὶν ἡ θρησκεία, ἡ δὲ τῆς διανοητικῆς ἡ ἐκπαίδευσις. Πρόνοια νομοθετικὴ πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπὲρ μορφώσεως καὶ ἀξιοπρεποῦς διατηρήσεως (μισθοδοσίας) τοῦ κλήρου, ὥς καὶ ὑπὲρ τοιούτου κανονισμοῦ τῆς ἐκπαιδεύσεως, ὥστε ἡ μὲν κατωτέρα νὰ ἐκτείνηται καὶ ἐπιβάλληται ὑποχρεωτικῶς, ἀλλ' ἄνευ διδάκτρων, εἰς ἅπαντα τὸν λαόν, ἡ δ' ἄνωτέρα, ὑποκειμένη εἰς δίδακτρα ἀνάλογα τῷ βαθμῷ αὐτῆς, νὰ περιορίζηται εἰς τοὺς θέλοντας καὶ δυναμένους ν' ἀπολαύωσι αὐτῆς.

Ζ΄.) Διὰ τὴν ὑλικὴν δὲ τοῦ Ἑθνους ἀνάπτυξιν ἀναγκαῖον ἔσται νὰ νομοθετηθῇ σύστασις γεωργικῶν σχολείων καὶ τραπεζῶν εἰς τὰ μάλιστα καλλιεργείας ἐπιδεκτικὰ μέρη τοῦ κράτους, ναυτικῶν δὲ μάλιστα εἰς τὰς ναυτικὰς νήσους· διὰ δὲ τὴν πρόοδον καὶ τελειοποίησιν τῆς βιομηχανίας νὰ ὁργανωθῇ σχολεῖον, οἷον εἶχεν ὁρίσει ὁ Εὐάγγελος Ζάππας, συνδέσας αὐτὸ μετὰ τῶν ἐκθέσεων.

Η΄.) Πᾶσαι δ' αἱ λοιπαὶ προτάσεις καὶ λεπτομέρειαι, αἵτινες θὰ ὑπεβάλλοντο εἰς τὴν Βουλὴν, πρεσβεύω ὅτι πρέπει νὰ συζητῶνται καὶ ἀποφασίζονται, οὐχὶ ὑπὸ προσωπικὴν ἢ κομματικὴν ἔποψιν, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ δημοσίου συμφέροντος.

Αὐταὶ εἰσὶν αἱ ἀρχαί, ὧν τὴν ἐφαρμογὴν ἤθελον ἐπιδιώξει, ἂν οἱ τιμήσαντές με διὰ τῆς προτάσεως αὐτῶν ἤθελον ἐπιμείνει νὰ μοὶ διανοίξωσι τὴν εἰς τὴν Βουλὴν πρόσοδον.»

Ἐν Ἀθήναις, -Σεπτεμβρίου 1890.

Καθ' ἣν δ' ἡμέραν ἐδίδοντο αἱ αἰτήσεις βουλομένων νὰ ἐκθέσωσι κάλπην, ἔλθων ὁ φίλος, ὅστις πρῶτος μοὶ ὠμίλησε περὶ τῆς ἐκλογῆς, μοὶ ἐκόμισεν ἀναφορὰν ὑπογεγραμμένην ὑπὸ 45 πολιτῶν, ἐν ᾧ πολὺ ὀλιγώτεροι ἦρχουν, καὶ μοὶ τὴν ἀφῆκεν, ἵνα αὐθημερὸν ἐπιδώσω αὐτήν. Καὶ τὴν ἔλαβον μὲν, ἵνα μὴ ἀφήσω εἰς τοὺς ὑπογράψαντας τὴν φροντίδα τῆς ἐπιδόσεως αὐτῆς, διότι θὰ τοὺς ὑπέβαλλεν εἰς δαπάνην 200 δραχμῶν· ἀλλὰ τὴν ἀφῆκα νὰ κῆται παρ' ἐμοί, πρῶτον μὲν διότι, καθ' ἃ ἐπρέσβευον, τὴν ὑποψηφιότητα ἔπρεπε νὰ προτείνωσιν οἱ ψηφοφόροι, δεύτερον δὲ καὶ διότι δὲν εἶχον τὰς 200 δραχμάς.

Ἀλλὰ πρὸς τὸ ἑσπέρας ἦλθε παρ' ἐμοί φίλος τις, συγγενὴς τοῦ κ. Ῥάλλη, υἱοῦ τοῦ ποτὲ συνυπουργοῦ μου, καί, ἐπαναλαβὼν μοι τὰ περὶ τῶν ὑπὲρ ἐμοῦ διαθέσεων τῶν ἐκλογέων, μ' ἐβεβαίωσε καὶ περὶ τῆς προθύμου τοῦ συγγενοῦς του συμπράξεως, καὶ ὅτε, ἐκφράσας αὐτῷ τὴν εὐγνωμοσύνην μου, τῷ εἶπον τίνες ἦσαν αἱ ἀρχαὶ ἃς ἐπρέσβευον, μοὶ ἐξέφρασε τὴν χαρὰν του, διότι,